

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНИМИ ТА НЕУРЯДОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

Гречанюк Сергій Костянтинович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри правових дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка

Стаття присвячена актуальній проблемі – теоретичному дослідженню поняття та особливостей форм взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України з державними та неурядовими інституціями. Автор, на основі аналізу різних позицій, дає визначення форм взаємодії, визначає їх особливості.

Ключові слова: взаємодія, форми взаємодії, форми взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України.

Статья посвящена актуальной проблеме – теоретическому исследованию понятия и особенностей форм взаимодействия органов и учреждений Государственной уголовно-исполнительной службы Украины с государственными и неправительственными институтами. Автор, на основе анализа различных позиций, дает определение форм взаимодействия, определяет их особенности.

Ключевые слова: взаимодействие, формы взаимодействия, взаимодействие органов и учреждений Государственной уголовно-исполнительной службы Украины.

The article is devoted to the problem – theoretical research of concept, signs and features of forms of interaction of organs and establishments of Government criminally-executive service of Ukraine with state and governmental institutions. Author, on the basis of analysis of different positions, gives the decision of forms of interaction, determines its features.

Keywords: interaction, forms of interaction, interaction of organs and establishments of Government criminally-executive service of Ukraine.

Функціонування системи органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВС України) є частиною державного правоохоронного механізму. Взаємодія органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями є одночасно потребою і вимогою для можливості повноцінної діяльності у сфері виконання кримінальних покарань. Взаємодія органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями складається з конкретних заходів спільної

діяльності, поступальних кроків, необхідних для досягнення спільної мети. Тому, актуальним, на наш погляд видається аналіз форм спільної діяльності означених суб'єктів.

З-поміж сучасних наукових праць, що розкривають різні аспекти спільної діяльності органів та установ ДКВС України з державними органами та інститутами громадянського суспільства, можна відзначити наукові здобутки Г.О.Радова, Р.А.Калюжного, С.Я.Фаренюка, В.А.Львовичкіна, О.Б.Пташинського, А.Х.Степанюка, В.П.Петкова, А.О. Галая, І.Г. Богатирьова, С.В.Зливка та інших вчених.

Метою даної статті є визначення поняття та класифікація форм взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями.

У сучасних наукових дослідженнях питання форм взаємодії різних правоохоронних органів достатньо розроблені, однак протилежна ситуація склалася з приводу форм взаємодії органів та установ ДКВС України з різними інституціями. Отже, спочатку проаналізуємо існуючі наукові доробки і на їх основі визначимо специфічні характеристики спільної діяльності розглянутих суб'єктів.

В.А. Ліпкан і О.С. Ліпкан зазначають, що форма виражає спосіб існування, розвиток. Вона впливає на зміст управління позитивно або негативно: стимулює або гальмує реалізацію змісту, його розвиток. У свою чергу зміст визначає форму. Зміст управління являє собою сукупність взаємопов'язаних внутрішніх, суттєвих для якісної характеристики управління, властивостей та ознак [1, с.368].

І.В. Озерський вважає, що форма взаємодії передбачає структуру заходів, час і тривалість їх проведення, методи і специфіку взаємодії суб'єкта та об'єкта діяльності. Форма взаємодії виражає конкретні одноразові дії суб'єктів взаємодії організаційно-правового порядку [2, с.542].

Ю.І. Пивовар, досліджуючи питання взаємодії міліції і органів фінансового контролю, визначив, що форма – зовнішній прояв урегульованих нормами

адміністративного, фінансового, кримінально-процесуального права, узгоджених за часом, місцем, засобами й цілями функціонально-обумовлених дій відповідних суб'єктів з метою виконання завдань, що ставляться перед ними [3, с.48].

Ми поділяємо позицію Д.Г.Заброди, який при формулюванні поняття форми взаємодії пропонує враховувати такі ознаки: 1) зовнішній прояв діяльності суб'єктів; 2) відбиття найбільш суттєвих закономірностей взаємодії; 3) урегульованість нормативно-правовими актами; 4) прояв у конкретних діях відповідних суб'єктів. Крім цього, основним критерієм визначення форми взаємодії має бути функціонально-операційний аспект спільної діяльності, при якій би вона (форма), як зовнішній прояв взаємодії, враховувала б у своїй основі, перш за все, характер тих функціональних операцій, які здійснюються узгоджено правоохоронними та контролюючими органами [4, с.62-63].

Таким чином, під формою взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями необхідно розуміти передбачену нормативними актами або домовленостями між суб'єктами систему заходів, часові рамки їх проведення, їх способи і специфіку.

Беручи за основу класифікацію форм взаємодії, запропоновану у роботах двох останніх згаданих авторів, на наш погляд, критерієм класифікації форм взаємодії органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями повинні бути:

- за метою та часом тривання - взаємодія буває постійною і тимчасовою, разовою;
- за характером зв'язків між взаємодіючими суб'єктами - взаємодія поділяється на безпосередню та опосередковану, двосторонню і багатосторонню взаємодію;
- за процесом управління - взаємодію можна розглядати як стратегічну, тактичну та оперативну;
- за ступенем конфіденційності - взаємодія є гласною та негласною;
- за нормативним регулюванням - взаємодія буває нормативно-

регламентованою та договірною (ініціативною).

Отже, за метою взаємодія буває *постійною, тимчасовою, разовою*. *Постійна взаємодія* налагоджується для вирішення постійно існуючих проблем функціонування органів та установ. Наприклад, організація обміном інформації з підрозділами по боротьбі зі злочинністю (ОВС, СБУ та ін), або взаємодія із судами з приводу різних процесуальних та процедурних питань виконання кримінальних покарань (підготовка та розгляд справ про умовно-дострокове звільнення та ін.). *Тимчасова взаємодія* відбувається при реалізації спільних заходів, тривалість та змістовне наповнення яких конкретно визначене. Тривалість взаємодії – достатньо умовна характеристика і відображає часовий проміжок реалізації спільних дій. Наприклад, реалізація спільного проекту установи виконання покарань та громадської організації протягом року або двох років (залежно від домовленостей). Така взаємодія завершується у встановлені нормативними актами або домовленостями строки і інколи призводить до того, що мета взаємодії не досягається, або не повністю досягається. *Разова взаємодія* передбачає реалізацію однотактних спільних заходів, які, як правило, характеризуються спрямованістю на вирішення конкретної проблеми і коротко тривалістю. Наприклад, гасіння пожежі на території установи виконання покарань спільними зусиллями відомчої пожежної охорони та підрозділів МНС України.

За характером зв'язків між взаємодіючими суб'єктами, взаємодія поділяється на *безпосередню та опосередковану, двосторонню і багатосторонню взаємодію*. *Безпосередня взаємодія* органів та установ ДКВС України пов'язана з наявністю прямого зв'язку між конкретним підрозділом і певною державною або неурядовою інституцією. Прикладом такої взаємодії є проведення правозахисних або інших заходів громадськими організаціями із засудженими певної установи або органу ДКВС України. *Опосередкована взаємодія* відзначається ускладненням взаємодіючих зв'язків і, як правило, наявністю більше ніж двох учасників взаємодії. Наприклад, взаємодія установ виконання покарань з Українським центром оцінювання якості освіти для

проведення зовнішнього незалежного оцінювання засуджених та осіб, узятих під варту, забезпечення їх необхідними матеріалами для проведення тестування відбувається через організацію пунктів тестування на базі установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України. *Двостороння взаємодія* – спільна діяльність, при якій одним із суб'єктів виступають органи або установи ДКВС України, іншим суб'єктом – державні або неурядові інституції (наприклад, обмін конфіденційною інформацією між оперативними підрозділами установ та органів ДКВС України та підрозділами ОВС). *Багатостороння взаємодія* - спільна діяльність, при якій, одним із суб'єктів виступають органи або установи ДКВС України, іншими суб'єктами виступають відразу декілька зацікавлених інституцій (наприклад, спільна робота установ виконання покарань, територіальних органів внутрішніх справ та центрів зайнятості населення щодо надання особам, які звільнені від відбування покарання, допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, соціальній адаптації).

За процесом управління, взаємодію можна розглядати як *стратегічну, тактичну та оперативну*. *Стратегічна взаємодія* установ та органів ДКВС України - це комплекс спільних заходів з державними та неурядовими інституціями, які спрямовані на досягнення стратегічних цілей суб'єктів взаємодії, характеризується постійністю зв'язків, довготривалістю і визначеною перспективою розвитку (наприклад, такою є взаємодія із судами з приводу підготовки та розгляду різних матеріалів стосовно засуджених або проведення спільних нарад з представниками різних правоохоронних структур). *Тактична взаємодія* спрямована на забезпечення реалізації спільної діяльності в межах окремо визначеного завдання (наприклад, організація спільно зі ЗМІ, створення циклу передач про сучасний стан функціонування установ та органів ДКВС України). *Оперативна взаємодія* є частиною тактичної та стратегічної взаємодії, характеризується формуванням і реалізацією спільних короткотермінових заходів, безпосереднім управлінням та корекцією процесу взаємодії. Інколи є разовою (наприклад,

проведення одиничного культурного заходу в установі виконання покарань (концерту) тощо).

За ступенем конфіденційності, *взаємодія є гласною та негласною*. Аналіз нормативних актів з питань взаємодії органів та установ ДКВС України свідчить про те, що взаємодія носить у більшості випадків гласний характер, а навіть більше, останнім часом відзначається тенденція намагання продемонструвати якомога більшу відкритість для суспільства, і, відповідно, збільшення випадків залучення громадських організацій, державних інституцій тощо. Щодо негласної взаємодії, то в першу чергу йдеться про встановлений порядок обміну оперативною інформацією і проведення інших оперативно-розшукових заходів під час попередження та розкриття злочинів, вчинених засудженими та іншими особами, а також надзвичайних ситуацій (наприклад, при втечах засуджених).

За нормативним регулюванням, *взаємодія буває нормативно-регламентованою та договірною (ініціативною)*. *Нормативно-регламентована взаємодія* характеризується порядком закріплення процедури організації спільних дій та заходів, тобто закріплення цієї процедури у нормативно-правових актах (Наприклад, Закон України „Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк” [5] та ін). *Договірна (ініціативна) взаємодія* відрізняється від попередньої тим, що домовленість на проведення спільних заходів регламентується угодою (адміністративним договором), а відповідно, як і кожна договірна практика, повинна мати ініціаторів (наприклад, угода про обмін інформацією між Державною податковою адміністрацією України та Державним департаментом України з питань виконання покарань від 05 серпня 2008 року, згідно з якою ДПА України та Департамент з метою здійснення контролю за правильністю і своєчасністю відрахувань із заробітку засуджених до виправних робіт і перерахуванням відрахованих сум у доход держави на підставі вироку суду, який набрав законної сили, вжиття спільних заходів для забезпечення надходжень коштів

до бюджету, а також виконання Закону України “Про амністію” здійснюють обмін інформацією на центральному рівні).

У теорії управління основні форми взаємодії в основному групують у наступні основні блоки: а) обмін інформацією; б) спільна розробка управлінських рішень; в) реалізація розроблених управлінських рішень (при настанні певних строків та виникненні відповідних ситуацій); г) проведення інших погоджених заходів, які не були передбачені письмовими управлінськими рішеннями [6, с.510].

Взаємодія органів та установ ДКВС України з державними та неурядовими інституціями відбувається на різних рівнях:

1. Міжнародний рівень – між центральним органом виконавчої влади у сфері виконання покарань, конкретними установами та органами ДКВС України та міжнародними організаціями міждержавного характеру, органами державної влади зарубіжних країн, неурядовими інституціями. У 2009 році Департамент підтримував співпрацю з представниками державних та неурядових інституцій 36 країн (у т.ч. з 18, що входять до складу Європейського Союзу), а саме: Австрії, Бельгії, Білорусі, Великої Британії, Вірменії, Грузії, Данії, Естонії, Іспанії, Ізраїлю, Ірландії, Італії, Казахстану, Канади, Китаю, Киргизстану, Латвії, Литви, Молдови, Нідерландів, Норвегії, Німеччини, Польщі, Португалії, Росії, Румунії, Словаччини, Сполучених Штатів Америки, Туреччини, Угорщини, Узбекистану, Фінляндії, Франції, Чехії, Швеції та Швейцарії [7].

2. Центральний (державний) рівень – взаємодія між центральним апаратом ДДУПВП та керівних апаратів центральних органів виконавчої влади. Слід відзначити, що питання, які постають в процесі управління ДКВС України носять надзвичайно широкий спектр проблем, а тому взаємодія може бути організована фактично зі всіма міністерствами та більшістю відомств.

3. Регіональний рівень – взаємодія між територіальними органами управління ДКВС України та регіональними органами виконавчої влади, органами місцевого самоуправління, правоохоронними органами,

недержавними інституціями. При чому, на цьому рівні можлива взаємодія між різними регіонами держави.

4. Місцевий рівень (названий нами умовно і включає значну кількість установ та органів ДКВС України, місцезнаходження яких часто не співпадає з певною адміністративно-територіальною одиницею) – взаємодія між конкретними установами та органами ДКВС України та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоуправління, місцевими підрозділами правоохоронних органів, недержавними інституціями. Особливістю цього рівня є наявність як горизонтальних, так і вертикальних зв'язків. Адже інколи установи виконання покарань знаходяться за межами населених пунктів, що значно зменшує коло можливого залучення інституцій до співпраці, тож використання сил та засобів більш високого регіонального рівня зі значно більшим потенціалом (наприклад, обласного) є порятунком для віддалених підрозділів ДКВС України.

Список використаних джерел

1. Ліпкан В. А. Національна і міжнародна безпека / В.А. Ліпкан, О.С. Ліпкан. — Вид. 2-е, доп. і переробл. — К.: „ТЕКСТ”, 2008. — 400 с.
2. Озерський І. В. Взаємодія органів слідства та дізнання у боротьбі з організованою злочинністю (психолого-правовий аспект): [міжвідомчий науковий збірник]; за ред. А.І. Комарової, М.О. Потебенька, В.П. Пустовойтенка та ін. / І. В. Озерський. — Київ, 2001. — Т. 25. — С. 538—544. с. 542
3. Пивовар Ю.І. Організаційно-правові засади взаємодії міліції і органів фінансового контролю. — дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Пивовар Юрій Ігорович — Київ, 2008. — 266с.
4. Заброда Д. Г. Форми взаємодії суб'єктів боротьби з корупцією / Д. Г. Заброда // Проблеми правознавчої та правоохоронної діяльності. — 2002. — № 1. — С. 62—68.
5. Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 10 липня 2003 року N 1104-IV // Відомості Верховної Ради — 2004 - N 6 - Ст.39
6. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: [Підручник] / За ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. — К. : Національна академія внутрішніх справ України, 1999. — 702 с.
7. Офіційна довідка щодо міжнародної співпраці Державного департаменту України з питань виконання покарань (станом на 15.01.2010)

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

Гречанюк Сергій Костянтинович

кандидат юридичних наук

спеціальність 12.00.07 –теорія управління; адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне право.

Доцент кафедри правових дисциплін Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка

Україна, м. Чернігів, вул. Пухова 152 кв.57, 14032, (04622)37913

М.т. 063 811-42-11